

3

Čoskoro sme zistili, že na psychiatrii je hlavnou činnosťou pacientov prechádzať sa hore dole po dlhej chodbe. Tú chodbu sme prešli spolu nespočetnekrát, nespočetnekrát sme míňali tie nevkusné sedačky. Filipovi začali dávať lieky, z ktorých mal nepokoj v nohách, a tak musel stále chodiť. Počas prechádzania sa dokola pýtal tie isté otázky. Nič si nepamätal, neudržal informáciu ani niekoľko minút. Všetko, o čom sme hovorili, sa mu vzápätí rozplývalo v zabudnutí. A ja som zakaždým odchádzala so slzami v očiach, v stave absolútnej bezradnosti.

Neverila som, že Filip má psychózu. Nezodpovedala tomu, odborné povedané, jeho premorbídna osobnosť, teda jeho správanie sa pred chorobou. Bol vždy optimistický, reálny, bez sklonov k nejakým myšlienkovým či afektovým úletom. Mal veľa kamarátov, vedel zapadnúť do spoločnosti, od malička športoval, bol naučený zvládnuť aj fyzicky náročné situácie. Lekári so mnou komunikovali ochotne; možno aj vďaka tomu, že som psychologička a brali ma trochu ako osobu »od fachu«. Systém fungovania psychiatrie je však nemilosrdný. Navrhovala som stále, aby mu vyšetrili likvor, ale všetko šlo strašne pomaly, na všetko mali čas. Najprv si chceli overiť svoje hypotézy o psychóze a potom sa uvidí. Spätne vidím, že nechať Filipa na psychiatrii bol najväčší omyl. Ale kto to vedel vtedy posúdiť? Boli sme takí zaskočení a bezradní, že sme nemali odvahu robiť niečo proti názoru lekárov.

Najpresnejšie informácie o tom, čo sa dialo s Filipom počas celého dňa, nám dávali spolupacienti. Tie zvláštne postavičky v modrých županoch sa ukázali byť v tom podivnom systéme najľudskejšie bytosti. Po niekoľkých dňoch ma vítali a referovali, čo Filip jedol, čo robil. Všetko, čo si Filip nepamätal, som sa dozvedela od nich. Od sestričky na ošetrovni, kde si usilovne pilníkovala nechty, som sa toho veľa nedozvedela.

Filip bol najprv na izbe s pacientom, ktorý bol v akútnej fáze psychózy. Vyzeral dosť spustnuto, stále zbieral fiktívne veci zo zeme, nezrozumiteľne niečo hovoril, skrátka, bol dosť mimo reality. Mala som nedobry pocit z toho, že je Filip s ním. Niekedy siahal aj na jeho nočný stolík, chytal a bral jeho veci. Potom ho preložili na druhú izbu. Po niekoľkých dňoch, keď mu zabrala liečba, bol z neho zrazu iný človek. Sedel na chodbe čistý, vyumývaný, slušne oblečený. Povedal mi: »Viete, oni tu liečia tak, že skúšajú tie svoje tabletky a niekedy sa strafia a niekedy nie. A potom skúšajú ďalej. Ja som mal šťastie, mne sa už strafil. Keď to na mňa príde, tak ma sem vezmú a dajú mi tie tabletky.«

O nejaký čas neskôr som raz šla autom z nemocnice. Zastala som na križovatke na červenú a vidím, že cez prechod prechádza tento bývalý pacient. Zbadal ma, rýchlo pribehol k autu a z vrečka vytiahol hodinky. Podával mi ich cez spustené okno na aute: »To sú Filipove hodinky. Viete, ja som ich zobral vtedy... keď som bol mimo.« Veselo mi zakýval a bežal ďalej. Zostala som zaskočená, prekvapená. Držala som v rukách hodinky, ktoré sme nevedeli už niekoľko dní nájsť. Tomu mužovi zjavne odľahlo, veci sa dostali na správne miesto.

No a na psychiatrii zatiaľ čakali na diagnózu psychológa. Ten múdry muž akoby poznal len dve diagnózy: neurózu a psychózu. Keď to nie je neurotické, je to psychotické. A hlavne bol veľmi dôležitý a mal strašne málo času. Keď som mu navrhovala ďalšie možnosti, ktoré by mohol brať do úvahy, že Filip má teploty, že má trasenie v nohách a či by predsa len nemali vyšetriť ten likvor, to už bolo moc mimo jeho schémy, mimo jeho testov. A tak jeho verdikt znel: začínajúca psychóza s otáznikom.

Popri celej tej hrôze, ktorú Filip prežíval, napriek tomu, že si uvedomoval, že nevie, kde je a prečo tam je, bol takmer stále, keď sme boli pri ňom, dobre naladený. Akoby bol svojim emocionálnym prežívaním odrezaný od reálnych faktov. Dokola sa uisťoval, že sa lieči, že skúšky v škole potom dobehne. Pýtal sa na kamarátov, pamätal si, že má ísť do Bruselu na budúci semester. Tak ako bol svojou poruchou pamäti odtrhnutý od reality, aj jeho prežívanie akoby bolo uzavreté v neviditeľnej bubline prítomnosti, ktorá mu bránila myslieť na to, čo bolo a čo bude. Ale čo prežíval, keď bol v nemocnici sám?

»Mami, ja som v akej nemocnici? Na akom oddelení? A prečo som tu? A kedy pôjdem domov? Už nemôžem hovoriť, niekto sa tu na mňa hnevá, tak sa čudne pozerá.« Tieto slová mi vravel do telefónu a ja v zajatí strachu som ho musela upokojovať. Chcela som byť pri ňom, ale ako?

A strašne mu chutilo jesť. Zjedol všetko, čo sme mu priniesli. Keď mal chuť na banány, zjedol ich aj päť za sebou, čomu sa potom sám úprimne čudoval, vzápätí na to zabudol a dával si šiesty.

Doobeda som prišla za Filipkom. Spal hlbokým spánkom vo svojej posteli. Prišli za mnou spolupacienti z chodby a oznámili mi, že ráno dostal epileptický záchvat. Vraveli, že mu nebolo od rána dobre, išiel za sestričkami, tie mu kázali, aby sa nadýchal čerstvého vzduchu pri otvorenom okne a poslali ho na raňajky. A potom to na neho prišlo. V rade na raňajky odpadol, zvalil sa na pacienta, ktorý stál pred ním, čo ho zrejme zachránilo pred poranením. Potom dostal injekciu na upokojenie a teraz tuho spal. Podrobne mi to všetko povedal pacient, čo zachytil Filipa, keď padal na zem, a dával mu prvú pomoc.

Filip mal epileptický záchvat a nikde žiaden doktor, ktorý by mi niečo povedal! Žiaden personál! Nikto! Len tí dobrotiví muži v modrých plášťoch. Rozhodla som sa telefonovať kamarátke, ktorá kedysi robila na psychiatrii a ešte tam poznala bývalých kolegov. Veľké víťazstvo! Konečne sľúbili, že vyšetria likvor.

Prišiel pondelok, začal nový týždeň. Vyšetrenie likvoru ukázalo, že Filip má zápal mozgu, hypotézy o psychóze padli ako domček zo zápaliek. Kým mu spravili EEG vyšetrenie a previezli ho na jednotku intenzívnej starostlivosti na neurológii, dostal ešte ďalšie dva záchvaty. Starostlivosť sa zmenila o 180 stupňov. Okolo Filipka sa točili doktori, riešili to prednostovia kliník, tiekla mu infúzia, prišla ho konziliárne vyšetriť doktorka z infekčnej kliniky. Po vyšetrení mi oznámila, že má podozrenie na herpetickú encefalitídu, čo je nebezpečná forma zápalu mozgu. Hneď ma varovala: »Mali by ste dať súhlas na prevoz Filipa na infekčnú kliniku. Ak sa nepodrobí liečbe na našej klinike, môže degradovať na úroveň päťročného dieťaťa.« Samozrejme, že som s prevozom okamžite súhlasila.

Pustili ma k nemu len na chvíľku. Filip ležal a mal trochu rozrazenú peru, asi sa udrhel pri tom záchvate. A potom som sedela na chodbe a čakala na sanitku, ktorá ho má previezť. Prišli aj dvaja Filipovi kamaráti. Čakáme spolu. Filipka vynášajú na nosidlách, kamaráti preľaknuto pozerajú za ním, ledva ho stihnú pozdraviť. Nastupujem do sanitky a veziem sa spolu s Filipom na Kramáre, na kliniku infekčných chorôb. Rozprávam sa s ním a vidím, že si nič z toho, čo sa odohralo, nepamätá.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Sedím na chodbe kliniky infekčných chorôb. Filipa okamžite uložili na jednotku intenzívnej starostlivosti a ja čakám na lekára, čo mi povie. Prišiel za mnou prednosta kliniky a pri rozhovore s ním nadobúdam pocit, že Filip je konečne v rukách lekárov, ktorí berú jeho chorobu vážne. Prednosta, sympatický pán s fúzikmi, mi oznámil, že analýza likvoru nepotvrdila herpetickú encefalitídu, ale niektoré klinické príznaky áno. A tak na základe skúseností začali liečbu akoby herpetickú encefalitídu mal, pretože liečba antivirotikami zaberá aj na iné typy encefalitídy, opačný pomer však neplatí. Po dvojtýždňovom strese a zúfalom tápaní vidím prvé svetielko v tuneli, ktoré bolo nádejou, že choroba je zistená a poznajú na ňu aj terapiu. A tak na otázku nášho dobrého kamaráta, či už máme diagnózu, odpovedáme, že áno, máme. Mysleli sme si, že Filip konečne dostáva liečbu, ktorá mu pomôže.

Neostávalo nič iné, len prehltnúť dva stratené týždne, keď sa Filip bezcieľne prechádzal po chodbách psychiatrie. Konečne mal najlepšiu starostlivosť, akú mu mohla nemocnica poskytnúť, bol sám na izbe, pod neustálym dohľadom sestričiek a lekárov. Tiekli do neho jedna infúzia za druhou a jeho stav sa postupne stabilizoval.

Bolo leto, ja som prednášala na katedre psychológie, a tak som mala prázdniny, mohla som za ním chodiť skoro každý deň, spolu s Bronou. Každý deň sme čakali, kedy už infúzie začnú zaberáť, kedy prídu prvé signály, že pamäť sa vracia. Nález magnetickej rezonancie mozgu ukázal,

že zápal postihol oblasť hypocampu. Hypocampus je časť mozgu, tvarom pripomínajúca morského koníka, dôležitá pri spracovaní a integrácii vstupných informácií do pamäťových stôp, ktoré prechádzajú potom ďalej do dlhodobých pamäťových skladov. To bola odpoveď na otázku, prečo Filip stratil schopnosť pamätať si nové veci.

Prečo nastúpila táto choroba tak tesne po operácii nádoru na semenníku, nevedel nikto vysvetliť a všetci sa skôr prikláňali k tomu, že ide o náhodu a že tieto dve diagnózy spolu nesúvisia.

Priniesli sme Filipovi do nemocnice portfólio, ktoré si spravil pred konkurzom na študijný pobyt v Bruseli, kde mal vyobrazené všetky svoje projekty. Dokonalé výkresy, plány domov, prístavu, parku, nafotené modely, výsledky jeho precíznej práce, na ktorú mal neskonajúcu trpezlivosť. Nad tvorbou modelov dokázal stráviť nekonečné hodiny. Na školské práce, keď ich videl, si vedel spomenúť, pamätal si aj vľahnúť cestu do Ameriky, keď tam brigádoval a potom cestoval po Mexiku. Nosili sme mu fotky, aby si tie zážitky opakoval. Skúsili sme mu priniesť krížovky a ich lúštenie mu nerobilo problémy, ale čo bolo pred pol hodinou, to nedokázal povedať.

»Som v Bratislave alebo v Rakúsku?«

»Aký je dnes dátum?«

»Koľko ja mám vlastne rokov?«

»V ktorom som ročníku na škole?«

»Koľko skúšok mi ešte chýba?«

»Ako to so mnou vyzerá, koľko tu ešte budem?«

»Mám nejakú priateľku?«

»Aké skúšky mi ešte chýbajú?«

Tie otázky Filip dennodenne opakoval a my sme mu trpezlivo odpovedali, hoci sme vedeli, že za chvíľu sa ich opýta znova. Čo musel asi prežívať, koľko neistoty a úzkosti, keď sa každé ráno prebúdza do neznámeho prostredia, pohybovali sa okolo neho neznámi ľudia.

»Ty si moja mama, však?« Bola ubezpečujúca otázka, ktorá asi najviac dokumentovala, v akom neistom svete sa pohybovala jeho duša.

Filip mával zlé sny, nepamätal si na ne, ale zobúdza sa s pocitom, že je prenasledovaný, že ho niekto ohrozuje a on musí utekať. Hranica reálneho sveta a sna bola menej ostrá, niekde sa tieto dva svety neviditeľne prestupovali. Raz ráno mi do telefónu hovoril: »Mami, ja som tu v nejakom divnom podvodnom svete. Sú tu čudní ľudia, ktorých nepoznám.«

»To sa ti iba zdá. Jedna stena izby, kde ležiš, je presklená, možno to vyvoláva pocit, že si pod vodou. A to sú tam všetko sestričky, čo sa starajú o teba.«

»Nejaká pani ma tu hladká po hlave.«

U Filipa sa striedali pocity nevoľnosti od žalúdka s pocitmi hladu. Chvíľu mu bolo zle a pár minút na to mal chuť niečo zjesť. A keď niečo zjedol, prepadlo sa to do neho ako do nádoby bez dna. Už za chvíľu zabudol, že jedol a mal opäť strašnú chuť na niečo dobré. Nosili sme mu do nemocnice zásoby jedla, ktoré mu sestričky odkladali do chladničky a dávali okrem normálnej stravy, vždy keď mal chuť. Napriek tomu nepriberal, skôr naopak, chudol.

Čo bolo horšie, prešiel týždeň, dva, tri a pamäť sa nevracala. Vždy, keď išiel na záchod, musel sa znovu pýtať sestričiek na cestu, ktorá bola celkom jednoduchá. A keď sa vracal, pýtal sa zase, ktorá je jeho izba.

Pri jednej návšteve, keď som za ním bola s Broňou, Filip zrazu prestal komunikovať, pozeral do prázdna a bolo evidentné, že vôbec nevníma svet okolo ani nás. Podarilo sa nám ho nejako priviesť do postele a volala som sestričky, že niečo nie je v poriadku. Chvíľu na to, ako dobehli, sa Filipovi skrivila tvár do hroznej grimasy a celým telom mu prechádzali silné záškľby. Bol bledý a vydával zo seba neopísateľne chrapľavé, chrčivé zvuky. Celé telo bolo v kŕči. Prišla doktorka, mňa s Broňou poslala von. Držali sme sa spolu na chodbe a cez sklenenú stenu sme sa pozerali, ako sa postupne Filip upokojuje. Tak sme s ním prežili epileptický záchvat, ktorý nebol posledný a ktorý sme neskôr dokázali zvládnuť aj sami. Naučili sme sa rozpoznať jeho jednotlivé fázy a nepodľahnúť panike, keď to našho prišlo. Našťastie, takýchto veľkých záchvatov nemal Filip veľa, ale musel byť stále pod antiepileptickými liekmi.

Kým záchvat odznel a Filip si pospal, bolo po návštevných hodinách a museli sme odísť. K Filipovi si prisadla mladá sestrička Stanka, ktorá ho mala veľmi rada. Vytiahla jeho album s fotkami z Mexika a spolu si ich prezerali. Filip jej ochotne rozprával o zaujímavých krajinách, ktoré precestoval, o ďalekom svete, ktorý nikdy nevidela. A ona mu pomáhala nestratiť sa v tých niekoľkých metroch štvorcových nemocničného priestoru.

— V nemocnici si preto, lebo máš problémy s pamäťou, ale dostávaš infúzie, tak sa to dá určite do poriadku.

— V tejto nemocnici si od začiatku júla.

— Operácia s vajcom bola 24. mája. Mal si tam nádor, ale už je to v poriadku, si úplne zdravý.

— Teraz si ukončil 3. ročník, máš hotové skúšky okrem dvoch, ktoré si prenášaš, ale kreditov máš dosť, aby si mohol pokračovať.

— Na ateliéri si robil ten bazén so Sk8 barom. Už máš hotové vizualizácie a začatý model. Termín obhajoby máš na september.

— Navštevovať ťa chodíme každý deň od 15.00 do 17.00 a dnes prideme tiež.

— Mobil ti nosíme každý deň, tak si môžeš zavolať kamarátom alebo komu chceš.

— Hlavne musíš veľa odpočívať, aby si sa dal do poriadku.

Toto boli odkazy pre Filipa, ktoré mu napísala Broňa na zvláštny farebný papier. Myslela to ako pomôcku, na ktorej by si kedykoľvek našiel odpovede na základné otázky, ktoré ho stále dokola trápili.

Napriek tomu, že Filip stratil orientáciu v mieste a čase, napriek tomu, že sa každý deň pýtal na tie isté veci, ktoré vzápätí zabúdala, napriek tomu, že krátkodobá pamäť nefungovala, stále bol milý, inteligentný spoločník a priateľsky komunikoval s doktormi a sestričkami. Aj preto si ho všetci obľúbili. Paradoxne asi z pocitu neistoty Filip komunikoval s ľuďmi okolo seba oveľa viac ako keď bol zdravý a vystačil si sám. Bol trochu detskejší, závislejší, uviaznutý v časovom a priestorovom vákuu. Niekde

v hĺbke mysle sa mi usadil strach, že Filip nie je celkom tá istá osobnosť ako pred chorobou. Či sa všetko vráti tam, kde bolo, a či Filip bude opäť tým, kým býval? Ako opísať, čo človek prežíva, keď sa mu pred očami odohrá premena? Keď sa musí pozeráť, ako sa dospelý, samostatný syn stane závislým na opatere druhých, keď vidí, že Filip, ktorý precestoval sám kus sveta, si nie je istý ako sa dostane z izby na toaletu, keď sa na vás pozerajú opäť detské oči hľadajúce základnú istotu a pomoc v neznámom svete.

Každé ráno som sa chcela zobudiť z toho desivého sna, každý deň som si kládla otázku, čo sa to deje a čo nás čaká. Vždy, keď som prišla od Filipa, celá rodina ma zasypala otázkami, čo je nové. Vojto za ním veľa nechodil, vytvoril si totiž teóriu, že keď za ním dlhšie nepôjde, tak potom bude lepšie vidieť zlepšenie. Čakal a pripravoval sa na ten zážitok úľavy, na ten obrat, ktorý bude signálom, že sa všetko dá do poriadku. Okrem toho v tom čase ležal jeho otec v nemocnici v akútnom štádiu rakoviny, a tak chodil viac za ním. Dedovi sme nepovedali, aké je to vážne s Filipom, keď sa na neho pýtal, prečo ho nepríde navštíviť do nemocnice, tak sme povedali zľahčený variant diagnózy, niečo v tom zmysle, že bol prepracovaný. A keď sa Filip pýtal na deda, tak sme mu tiež nepovedali pravdu o rakovine, ale to, že má nejaké problémy so srdcom. Pre radosť ťažko chorého deda Vojto asi dvakrát zabezpečil, aby sa skontaktoval telefonicky s Filipom. Telefonovali spolu a ani jeden z nich netušil, v akom vážnom stave je ten druhý.

Snažili sme sa priviesť Filipa k tomu, aby si robil poznámky, zapisoval si dôležité veci, aby sa nemusel na ne stále pýtať. Ale bolo to zbytočné, Filip zabúdala aj na to, že má niekde nejaké poznámky.

»Čo si mal dnes na obed?« bola moja obvyklá otázka, keď som prišla za ním.

»Zeleninovú polievku a kuracie mäso,« odpovedal Filip po chvíľke váhania. Keď mi to povedal prvýkrát, tak som sa potešila, že si pamätá, čo mal na obed. Ale keď som si to overovala u sestričky, ukázalo sa, že to nie je pravda. Stávalo sa, že keď nevedel dať správnu odpoveď na niečo, lebo si nepamätal, tak vytvoril vysoko pravdepodobnú konfabuláciu. Neboli to klamstvá, skôr obrana jeho intelektu proti medzerám v pamäti.

Po mesiaci intenzívnej liečby antivirotikami sa výsledok nedostavil, obrat nenastal a záhada Filipovej diagnózy ostávala nevysvetlená. A môj pocit, že konečne vieme, čo mu je, a že je v rukách lekárov, ktorí ho dokážu vyliečiť, sa rozplýval. Šla som na Filipovu školu zrušiť jeho výmenný pobyt v Bruseli, na ktorý sa tak tešil.

